

Anulu III.

Nro 19.

Fóia basericésca.

Organu

pentru cultura religiosa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

10 Octobre 1885.

Cuprinsulu:

Definitieua omului. — Biografi'a episcopului Ioanu Babb scrisa de elu insusi. — Vestmintele sacre archieresci. — Pedepsele din evulu mediu. — Unu dialogu din Schiller.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1885.

Tipografi'a Seminariului gr.-cat. in Blasiu.

Definițiunea omului.

Pote că unii se voru mirá de titulu articulu acestuia, si-si voru dice in sine: ore pote se fia omu, care se aiba lipsa, cá se i-se definésca in termini filosofici, cumcá, ce este omulu? Deca ar' ff' vorb'a despre unu altu obiectu ore careva necunoscutu seau nu deplinu cunoscutu, atunci ar' avé intielesu una ocupatiune ore careva cu unu tractatu scientificu relativu la definițiunea lui. Inse definițiunea omului pentru omu se pare a ff' cu totulu superflua, căce numai nu va esiste omu, care se nu fia in claru cu ace'a, că ce este omulu, si care pre omu se-lu confunde cu ceva alta fientia óre care. Deca nu voiú ff' in claru cu definițiunea unuí planetu, si cu definițiunea unei stele fiese, atunci tare usioru mi se pote intemplá, cá vediendule ser'a pre ceriu se nu le potiu deosebí de olalta, si se confundu planetii cu stelele fiese. Pre omu inse nu-lu voiú confundá nice odata cu unu animalu seau cu altu ceva, de unde se pote vedé, câtu este de superfluu a se mai ocupá omulu cu definițiunea omului.

Si totusi nu este asia! Căce e mare deosebire intre definițiunea omului, cum o va dá unu filosofu seau cadiutu dela credintia, seau care o ignoréza cu totulu, si intre aceasi definițiune, cum o va dá unu sufletu nunumai patrunsu de adevverulu credintiei crestine, ci si cultivatu si instruitu in ea. Celu de antain va definí pre omu simpliciter cá: *unu animalu rationalu = animal rationale*, va se dica acest'a, cându voiesce a definí, ce este omulu, considera in elu cá unu ce essentialu mai antaiu partea animalica, si apoi la acést'a mai adauge numai ratiunea, prin care omulu se deosebesce de animalu. Acestuí'a mai tare i atrage atentiunea asemenarea cea mare, ce o are omulu cu animalulu, si asemenarea acést'a o pune in locul primu in definițiune. Despre ace'a nu voiesce se scia nimic'a, că omulu are una alta asemenare si mai mare si neasemenatu mai momentosa cu una alta fientia neasemenatu mai inalta si mai perfecta, asemenare cu insusi Domnedieu, si cá prin urmare, cându este vorb'a de definițiunea omului, atunci asemenarea acést'a, cá cea mai inalta si mai insemnata, ar' trebui se ocupe locul primu. Acést'a inca si din motivulu acel'a, cá deca in una definițiune a omului se pune in prim'a linia pondu si se face omulu atentu nu la asemenarea lui cu animalulu, ci la asemenarea lui cu Domnedieu, atunci deoparte demnitatea omului apare multu mai inalta, prin ce si conscienti'a omului despre sine devine multu mai placuta si mai multiumitoria. Din contra, deca in definițiunea omului in prim'a linia se urgéza asemenarea lui cu animalulu, atunci conscienti'a omului despre sine insusi se degradéza de totu tare, prin ce se deschide calea la

multe rele teoretice si practice. Si totusi dorere! Prin tare multe opuri si manuale de filosofía pentru scola nu afla omulu decâtu numai definitiunea cea simpla, uscata si de diosu, cumcà omulu este: *unu animalu rationalu*, cá si cum religiunea crestina nice nu ar' fi esistatu nice cându, si cá si cum ea nu ne ar' invetiá acum de mai doue mii de ani, cumcà omulu este multu mai multu decâtu unu animalu rationalu, cà omulu este tipulu si asemenarea lui Domnedieu, precum l'a definitu insusi Domnedieu, atunci cându l'a creatu, si cându a dîsu: „*se facemu pre omu dupa tipulu si asemenarea nostra*“.
Fac. I. 26. 27.

Nu *animalu rationalu*, ci *tipulu si asemenarea lui Domnedieu* este definitiunea omului, ce o va dá unu sufletu plinu de credintia si instruitu in ea, pentrucà in aintea acestuia asemenarea omului cu Domnedieu este ace'a, ce i bate la ochi mai tare si i atrage mai cu putere atentiunea, si prin urmare, cându este vorb'a, cá se defínésca pre omu, atunci la asemenarea acést'a cugeta mai antâiu, si pre acést'a, si nu asemenarea omului cu animalulu o considera de caracteristic'a principala si essentiala a omului. O religiune crestina! Cátu de nobila esti tu si ce sentieminte nobile si inalte destepti tu in sufletulu omului! Tu cându vorbesci despre omu, cá si cum ai voi a aretá, cà elu este numai unu caletoriu, unu peregrinu in lumea acést'a, nu incepi definitiunea lui prin una asemenare a omului cu lucrurile cele trecatorie din lumea acést'a, ci cu ce este netrecotoriu, cu insusi Domnedieu, cá se-i areti, cà acolo in sinurile Lui este elu chiamatu orecandu se se odichnéscá! Nu definitiunea filosofica, cumcà omulu este unu animalu rationalu, ci definitiunea crestina, cumcà omulu este tipulu si asemenarea lui Domnedieu, cuprinde intréga ide'a cea vasta a omului, si areta demnitatea lui cea inalta in modulu celu mai apriatu, mai viu si mai adencu.

Definitiunea, cumcà omulu este tipulu si asemenarea lui Domnedieu este atátu de avuta de idei si de sensuri profunde, câtu ori si câtu s'a scrisu asupr'a ei si ori si din câte parti s'a consideratu, totusi nice acumu si nice cându nu va poté fi desecata si eshauriata deplinu. Pentru ace'a inse totusi este de folosu, credemu, a cunosce baremu uncele rudimente din multimea cea mare de idei si sensuri, ce le cuprinde definitiunea acést'a a omului data de insusi Domnedieu.

In ainte de tote avemu se observamu, cà definitiunea domnedieésca a omului, cumcà elu este tipulu si asemenarea lui Domnedieu, areta nunumai ce fientia distinsa este omulu in religiunea crestina facia cu ce'a ce vedu filosofii in elu, ci areta totu odata si cu câtu este omulu mai pre susu decâtu tote celelalte fientie vediute. Cà pre cându pre tote celelalte fientie materiali vediute Sant'a Scriptura si Sautii Parinti le numescu numai *umbrele si urmele lui Domnedieu*, pre atunci intre tote singuru omulu este numitu *tipulu si asemenarea lui Domnedieu*. De unde urméza, cà pre câtu este de mare deosebirea intre umbr'a si urm'a cuiva, si intre tipulu si asemenarea lui, pre atát'a este

de mare deosebirea între demnitatea omului și între a celorlalte ființe materiale din lumea vădită. Pământul este, care poartă umbră și urmă cuiva, precând tipul și asemănarea lui o poartă fiul său. De unde se vede, că în definițiunea domnedică a omului, cumcă elu este tipul și asemănarea lui Domnediu, se cuprinde una *filiațiune* ore careva a omului față cu Domnediu, prin care omul între creaturi este una specie ore care de fiu alui Domnediu.

Din aceste se vede, cumcă cuvintele: *tipul și asemănarea lui Domnediu* nu areta numai pusețiunea cea eminentă a omului față cu Domnediu în comparațiune cu toate celelalte ființe materiale vădite, ci și cumcă în ce relațiune eminentă se afla omul considerat și numai singuru față cu Domnediu. Acést'a o vom vedé îndată.

Din impregiurarea, că în definițiunea omului întrebuintieza Domnediu doué cuvinte diverse, anume cuvântul: *tipu* și cuvântul: *asemenare*, se vede, cumcă în unu fia-care se cuprinde una idea diversă de a celuilaltu.

Ce atinge întâiu cuvântul: *tipul lui Domnediu*, care-lu poartă omul, Sântii Parinti l'au explicat în diverse forme. Unii dintre densii, mai cu sema celi dinainte de conciliulu dela Nice'a, cugetáu, cumcă omul pentru figur'a trupului lui se numesce tipul lui Domnediu. Din care cauza nu au lipsit barbati de acela, cari pre acesti Sânti Parinti i au acusatú că pre nesce predicatori ai unui materialismu duru seau celu pucinu a unui antropomorfismu primitiv. Acést'a inse s'a întemplatú pre nedreptulu. Sântii Parinti acestia, precum Justinu, Ireneu, Lactantiu și scrietoriulu Tertulianu nu au invetiatu nice decum, cumcă Domnediu are corpul, și dupa corpulu acest'a alui Domnediu este creatú că unu tipu corpulu omului. Ce au invetiatu eli, au fostu cu totul altu ceva. Eli au consideratú trupulu omului, în câtu trupulu este expresiunea sufletului, care-i dă vietia, și inca astu-feliu, câtu trupulu nu este numai una oglinda a sufletului, ci prin form'a s'a cea frumoasă și impunetoria representéza și majestatea lui Domnediu. Nu trupulu în sine este tipul lui Domnediu, ci ide'a cuprinsă și manifestată prin elu și prin form'a lui este dupa Parinti acestia ce'a ce face din trupulu omului tipulu lui Domnediu.

Sântii Parinti de dupa conciliulu dela Nice'a din contra tipulu lui Domnediu în omu lu vedeáu numai în sufletu, și inca întâiu, în câtu omulu prin sufletu este una ființă inteligentă. Prin acést'a omulu nunumai, că este mai aproape de Domnediu că toate celelalte ființe materiale, ci inca mai multu, elu poartă oresi cum tipulu lui Domnediu în ființă sa. După ide'a noastră despre Domnediu, care desi este imperfectă, totusi este adevărată, Domnediu este una ființă inteligentă, și după-ce și omulu este una atare ființă, așa pre dreptulu se numesce omulu tipulu lui Domnediu. A dou'a. Omulu are una relațiune ore care nemidlocita catra Domnediu. Între Domnediu și omu nu mai este nice una ființă, care se aiba una atare origine, una atare norma supremă de vietia și unu atare scopu ultimú că omulu. Că pre cându

celelalte fientie vfi se inmultiescu prin productiune de catra fientie asemene loru, pre atunci sufletulu omului se creéza nemidilocitu de Domnedieu. Norm'a suprema a tuturoru fientieloru celorualte suntu legile create, precându a omului este insasi voi'a lui Domnedieu cea increata. Scopulu tuturoru celorualte fientie e, cá se servésca omului; sufletulu omului inse este destinat u se servésca nemidilocitu lui Domnedieu. Ma scopulu lui ultim u este posesiunea lui Domnedieu insusi. Elu este astu-feliu preformatu, cátu nemic'a, ce e finitu, nu pote se-lu impla, éra de alta parte pre Domnedieu celu infinitu, in unu modu ore care finitu lu pote face obiectu alu cunoscerei si iubirei sale. Chiaru din caus'a acést'a, cá omulu pote cuprinde pre Domnedieu dupa modulu seu, pentru ace'a porta omulu inprimata in sine lumin'a faciei lui Domnedieu, seau este tipulu lui. A trei'a. Precum Domnedieu este domnulu infinitu alu lumei intregi, chiaru asia si omulu este chiamatu a domni in modu finitu preste tote celelalte fientie materiali, din care cauza omulu este una specie de *Deus terrestris*, precum dice Santulu Albertu, si chiaru pentru ace'a unu tipu alui Domnedieu.

Santii Parinti mai târdfi, precum si teologii celi profundi ai evului mediu si nou au mersu si mai departe. Dupa acestia prin tipulu lui Domnedieu se intielege ordinea cea naturala, dupa care omulu porta in sine dela natura tipulu lui Domnedieu intru atát'a, in cátu prevediutu cu ratiune si cu voia libera se pote inaltá la una inaltime óre care morala, prin carea devine unu tipu óre care alui Domnedieu desi numai intunecatu si tare departe de Elu. Prin ordinea cea supranaturala inse, a gratiei in lumea acést'a si a gloriei in cealalta, este chiamatu omulu a se radicá la una perfectiune morala atátu de inalta, cátu devine intru tote *asemene* lui Domnedieu, seau *deiformis*, precum lu numescu Santii Parinti. Astu-feliu dupa acestia cuventulu: *tipulu lui Domnedieu* esprima ordinea naturala, éra cuventulu: *asemenarea* lui Domnedieu esprima ordinea supanaturala, seau prin celu de antáiu *natur'a*, éra prin alu doile *grati'a*. Prin celu de antáiu se esprima, cumcá omulu este numai una imagine obscura alui Domnedieu cu ajutoriulu daruriloru naturali; prin celu de alu doile se esprima, cá omulu prin darurile cele preste fire ale gratiei si ale gloriei, este destinat u a fi una imagine perfecta alui Domnedieu, prin care omulu devine nunumái *asemene* lui Domnedieu, ci oresi cumva *se indomnediesce*, *se deifica* precum se esprima tare desu Santii Parinti si cartile nostre rituali.

Suntu diverse, ce e dreptu, unele de altele, esplicarile aceste facute de catra Santii Parinti asupr'a cuvinteloru: tipulu si asemenarea lui Domnedieu. Inse desi suntu diverse unele de altele, totusi tote suntu adeverate. Si cine scie, deca inaintandu inca si mai tare scienti'a teologiei, mintea omenésca ajutata de Domnedieu nu va aflá inca si alte sensuri inca si mai profunde in aceste doue cuvinte.

Biografi'a episcopului Ioanu Babb scrisa de elu insusi.

(Continuare din Nr. 18 si fine).

Absolvendu cursulu alu patrule furamu rechiamati decatra episcopulu nostru Gregoriu Maioru, inse ambii, si eu si Geczi erám morbosi. Anume eu cu finea anului 1776 am fostu cadiutu in scuire de sange, éra Geczi atunci, cându ne pregateámu de drumu.

Catra capetulu lui Maiu a anului 1777 fiendu-i lui Geczi mai bine, amu pornitu din Tyrnavi'a spre Posionu la olalta cu Joanu Sánta, clericu absolutu din dieces'a Transilvaniei si amu petrecutu un'a nopte in seminariulu din Posionu. Lasandu-ne lucrurile acoló, ne amu dusu toti trei la Vien'a. In dñu'a urmatoria ajungundu in Vien'a, dupa-ce Bastasies nu a voitu se ni dè cuartiru in seminariulu greco-catolicu dela sant'a Barbara, ne a primitu Baronulu Preni, prefectulu seminariulu Pazmanianu, care ni a datu si de mancare la toti trei in tempu de patru dile; ma pre mine m'a dusu numitulu baronu prefectu Preni si la mas'a prima. In numitulu seminariu dela sant'a Barbar'a eráu alumni de ai nostrii Mihailu Timariu, Jonu Para, Demetriu Cajanu, Stefanu Szabó, Gabriel Ferenczi, Ladislau Nemes si Petru Unguru, éra in Pazmaneu Stefanu Szaltsvai si Alesandru Fűszkuti.

Dupa-ce amu petrecutu in Vien'a patru dile, amu pornitu catra casa pre apa pana la Posionu. Din Posionu luandune lucrurile nostre, ce le amu fostu lasatu in seminariu, amu mersu pana la Pest'a éراسi pre apa. De acoló conducundu-ne unu caru amu venitu prin Aradu pana la Alb'a-Carolina, unde scoborindu-ne in monastire amu mersu in fortarétia si amu salutatu pre canonici. Prepositulu, care erá si Vicariu, ne-a inviatu la prandiu. Lasandu acoló pre' Joanu Sánta, clericu de ritulu latinu, noi amu plecatu spre Blasiu, si ne amu scoboritu in diversoriu. Dupa ace'a ne amu dusu la Episcopulu si ne amu presentatu inaintea lui. Elu ne a mangaiatu cu cuventulu si ni a sfatuitu, cá se mergemu mai antaiu la ai nostri si se ne cautamu de sanetate, éra dupa-ce ne vomu fi castigatu sanetatea, se venimu éراسi indereptu la ordinare.

Geczi a remasu in Blasiu câtv'a tempu, éra eu am mersu in satulu Giul'a din comitatulu Debacei la fratele meu Avramu Duca, unde am remasu pana la capetulu lui Octobre si mi am grigitu de sanetate.

Fiendu-mi mai bine m'am intorsu la Blasiu, si asignandumise decatra episcopulu un'a chilía langa culina amu locuitu in ace'a laolalta cu Georgiu Pensariu scrietoriu episcopescu. Primavera'a inse m'am mutatu de acoló langa porta.

In anulu acest'a 1777 in 25 Decembre amu fostu ordinatu de diaconu; in 1778 la Pasci am fostu ordinatu de preota si celebrám sant'a liturgia cá ordinariu in capel'a curiala, éra lucrurile concediute mie le implineám cu diligintia scriendu referate, resolutiuni si representatiuni. In anulu acest'a

pre la San Pietru me făcî archidiaconu alu Daiei, éra clerulu me denumî de inspectoru preste renovarea seminarului si a bisericeii langa Basiliu Caliani inspectoru cameraticu, éra dupa acc'a fûi denumitu de pereceptoru alu baniloru adunati dela preoti cá ajutoriu pentru bataia.

In urma la 1779 in Martiu fûi denumitu archidiaconu alu Muresiului si parochu alu Muresiu Osiorheului. Instalatiunea mi s'a intemplatu in Madarasiulu de campia prin archidiaconulu Danila dela Catin'a. Dupa instalatiune m'am dusu la Osiorheiu si mi am cercetatu parochianii. De acoló reintorcundu-me la Blasiu, am remasu câteva dile in Blasiu, fiendu-câ episcopulu voieá se remanu langa elu. Eu inşe rogandu-me cu umilintia fûi dimisu decâtra episcopulu si m'am dusu la Muresiu Osiorheiu, unde am functionatu cá parochu si archidiaconu pana in Iuniu anulu 1782. Atunci episcopulu visitandu campia a venitu in Osiorheiu, si finindu visitatiunea in Osiorheiu, m'a luat in calésa langa sine pana la Ernotu, unde mi-a descoperitu, cá a abdisu de episcopía, si i a venitu jublatiunea dela cancelariulu. Pre mine tare m'a durutu de luerulu accst'a, fiendu-câ episcopulu mi a fostu unu parinte forte bunu. In diu'a urmatoria episcopulu a pornitu spre Blasiu, éra eu m'am intorsu la Muresiu Osiorheiu.

Nu multu dupa ace'a s'a desiftu congregatiunea generala pentru alegerea episcopului nou in 2 Augustu 1782. Atunci ne amu adunatu, s'a cetitu resignatiunea, jublatiunea, episcopulu si-a luat remasu bunu, dupa-care s'a dusu in palatiulu episcopalu si apoi au venitu comisarii delegati, Escelenti'a Sa tesaurariulu Carol Teleki si consiliariulu gubernialu Wolfgang Kemény, se asedia la mesa, si espunu comisiunile si mi-se transpunu mie spre cetire cá notariulu alesu pentru actulu acest'a. Cetinduse aceste amu mersu la biserica catedrala, cá se ne damu voturile. Adunandu Escelenti'a Sa Carolu Teleki tote voturile din cistula si invertindule se cetescu publice, si au capetatu:

Eu Joanu Babb 37;

Jacobu Aronu 57;

Ignatiu Darabant 63;

Filoteiu Laslo 16;

Samuilu Clain 1;

Avramu Mehesi 2;

Andreiu Zsetkei 2;

Jeronimu Kálnoki 1.

Zsetkei érá prepositu in Ungvar, éra Jacobu Aronu prepositu in Orade. Acesti doi cá esteri au fostu propusi si recomandati de cancelariulu. Fininduse candidatiunea s'au dusu toti pre la ale sale, asceptandu denumirea mai inalta a uneia din cele trei persone, cari au capetatu voturi mai multe.

Intru ace'a si acést'a trebue a se insemná, cá Stephanu Szaltsvai efemeriu in Seminarulu dela Sant'a Barbar'a, vediendu ocaseiunea, cá acumu pote fi episcopu unulu din clerulu seclariu, si observandu, cá Ignatiu pre Jacobu, Jacobu pre Ignatiu éra Samuilu pre amendoi i descrie. a lucratu pentru mine

că pentru person'a din clerulu seculariu, fiinducă celilalti doi erau monachi.

Astufeliu fii denumitu episcopu in 21 Octobre a anului 1782 de catra imperatulu Josifu.

In tomn'a acést'a nu am potutu merge la Vien'a, atátu pentrucă mi lipsiáu banii, cătu si pentrucă tempulu érá prea incomodu; din care causa mi-am amenatu caletorí'a pâna in anulu urmatoriu 1783, candu procurandu-mi tote cele de lipsa am mersu la Vien'a prin inceputulu lui Iuliu si m'am presentatu Cancellariului Franciscu Eszterházi. Cuartiru am avutu in Seminariulu dela Sant'a Barbar'a. Dupa ace'a cu efemerulu Stefanu Szaltsvai capetandu audientia amu mersu la imperatulu Josifu, care a vorbitu cu noi plinu de indurare si i-am multumitu pentru denumire. Dela care dupa-ce ne amu luatú remasu bunu, amu inceputu procesulu canonicu inaintea Nuntiului apostolicu Garampi, si tote actele dupa modalitatea prescisa le amu tramisu la Rom'a la agentulu Brunati, care presentandu-le in Consistoriu, mi au sositu bulele in Ianuariu 1784.

Capetandu bulele si collatiunile regesci, am voitu se plecu din Vien'a, inse cadiendu in unu morbu colicalu am trebuitu se remanu pâna in Apriliu. Intru ace'a am datu una rogare, in care am espusu statulu Clerului nostru, si am cerutu unu subsidiu óre care pentru cleru, inse nu am potutu castigá nemicu, ci mi s'a demandatu restringerea parochieloru, carea s'a si facutu in anii 1785, 1786 si 1787. Inse morindu imperatulu Josifu, nimene nu se mai ingrigesce de ace'a.

In Apriliu pornindu din Vien'a, am venitu la Ujfaláu la cas'a sororei miele, unde petrecuramu patru díle si apoi amu trecutú la Giula, unde tempu de 15 díle mi am grigitu de sanetate, si apoi in 26 Maiu amu venitu la Blasiu, si fii consecratu episcopu de catra Gregoriu Maioru la 6 Juniu 1784.

In urma finindu-se consecratiunea amu mersu la Sibiu la olalta cu vicariulu Ignatiu Darabantu, unde dupa ce in 29 Iuliu 1784 mi am presentatu collatiunile regesci si am depusu juramentulu de fidelitate inaintea Ilustrissimiloru Consiliari Wolfgang Kemény si Davidu Székely, s'a defiptu díu'a de 11 Iuliu 1784 cá díu'a introducerei si a instalarei.

In díu'a acést'a au venitu din partea guvernului regescu consiliarii Wolfgang Kemény si Davidu Székely si secretariulu Antoniu Horváth, éra din partea camerei Franciscu Felszégi si Thorwesten esactoriulu. A venitu si episcopulu Battyáni si protopopii toti cu deputatii si au fostu tractati trei díle. Finindu-se instalatiunea, dupa ce le am tienutu una vorbire, deputatii si protopopii s'au dusu la ale sale.

Vestmintele saore archieresoci.

(Continuare din Nr. 17).

5. *Toiagulu* (cargi'a, baculus pastoralis, pedum, *παιτηριον* sau *δισανκτιον*) este unu batiu lunguretiu pregatitu din ceva metalu mai nobilu, avêndu in

verfu o cruce, carea din doue părți e coprinsa de capetele aloru 2 sierpi, cari cu cod'a se incovoia in partea din diosu a toiagului.

Toiagulu este symbolulu poterei jurisdictionale de a guverná, -adecá cá intaritu fiindu Archiereulu cu puterea Domnului cu grige parintiesca (πατερνοτα) si dupa dreptate pre toti se-i indrepte la calea adeverului si la cunoscinti'a marirei lui Domnedieu, cei retaciti se se intorca, cei neascultatori se se mustre, sf intru tote se se sustiena ordulu celu bunu alu dreptatei, seau precum dice S. Paulu: „predica cuventulu, stai asupra cu vreme si fora vreme, mustra, cërta, indemna cu tota rabdarea si invetiatur'a ¹⁾).

Cele 2 capete de sierpi intipuescu intiepletiunea pastoralá (Math. X. 16) ce are Archiereulu se dovedésca intru guvernarea turmei cei alese si densului concrediute.

Acésta insemnatate se cunosece:

a) din cuventele, cu care la ordinare de catra archiereulu consecrante, celui ce se ordinéza i-se admanua toiagulu dicundu: „Primesce toiagulu, cá se pasci turm'a lui Christosu cea incredintiata tie, si celoru ascultatori supusi tie, se fi toiagu si spriginire, éra pre cei nescultatori si intariti la cerbice, cu acestu toiagu se-i pedepsesci, cá cu toiagulu indreptarei pre densii se-i pazesci“. Éra:

b) din rogatiunea ce se dice cu ocasiunea, candu la celebrarea s. liturgie toiagulu se manuéza Archiereului „Toiagulu poterei ti va tramite Domnulu din Sionu, si vei invinge in midiloculu inimiciloru tei“.

Insemnatatea acésta a toiagului preafrumosu o esplica si Symeonu Thess. candu la intrebarea cá „ce insémma toiagulu, ce tiene archiereulu“? asia raspunde:

„Toiagulu portatu in manile Archiereului insemna puterea si virtutea spirituala, spriginirea poporului, datorinti'a de a pasce, si deregatori'a de a indreptá, pre cei rebeli a-i pedepsi, si pre cei respiti a-i aduná. Pentru acéa asemenea sabieloru are si capete (manunchi) intorse, cá pre cei selbategi si periculosi se-i alunge. Mai pre urma intipuesce si crucea lui Christosu, si arm'a intru carea invingemu, ne intarim, indreptámu, puscemu, ne sustienemu si la Christosu ne tragemu, éra invingunulu patimele, pre cei contrari i- nimicim si din tote partile ne ajutam“.

Cá de intregire se fia inca aci urmatóri'a observare. Atátu in iconele Archiereiloru, cátu aieve si in faptu pre toiagulu archierescu nu odata se vedu acatiate, legate nescari ornate de pantlici (prime) seau de sudariu.

Si ore se nu aiba si acestu neinsemnatu ornatu insemnatatea sa? Má dá!

Ritualistii amintescu, cá Archimandritii pre toiagulu loru porta óresicare-va „sudariu“ parte cá se se destinga de celu archierescu, parte in semnu „supunerei“.

Si deora-ce Archiereii mai alesu in vechime de regula s'au alesu dintre

¹⁾ II. Tim. IV, 2.

cei de ordulu calugarescu: astufeliu densii si mai departe au retienutu acestu insemnu alu supunerii si umilintiei atâtu de conveniente statului episcopescu.

Dreptu ace'a ornatulu de mai susu stramutatu in forma pre toiagulu archierescu e „sudariulu“ celu calugarescu, si aduce aminte Archiereului, că „*cu multa ostentela si lucrare e legata guvernarea turmei domnediesci*“ precum o interpretédia acésta *Haeftenus* la Van Espen.

Candu si de unde a intratu in baserica folosirea cârgei archieresci, cu positivitate nu se scie. *Morinus* ¹⁾ folosirea ace'a o numesce „destulu de antiqua“ („*admodum antiquam*“) ce'a-ce altacun s'ar' potó conchide din insasi deregatori'a episcopésca, si din insemnatatea naturala si morala á cârgei.

De cârghia se face amintire in Synod. IV-le toletanu (597) can. 27, unde se demanda, cá Episcopiloru restituiti, se se redee toiagulu.

Isidoru Pelusitanulu dice: că „Episcopului, candu se ordinéza, i-se dá toiagulu, cá cu judecat'a aceluia se guverndie pre poporulu lui-si concediutu, se-i pedepsesca seau se spriginésca nepotinti'a celoru debili.

Éra in Actiunea 7 a Synodului alu 8-le intrandu Photiu in Synodu cu toiagu *Marinu* Vicariulu Romei cu aceste cuvente a demandatu a-se luá dela elu toiagulu „*toiagulu e semnulu demnitatii pastorale, cea-ce inse nu se cuvine acestuia* (lui Photiu) *pentru-cá e lupu si nu pastoriu*“.

E de sciutu inca cá Patriarchii Constantinopolei toiagulu ilu primeáu din manile Imperatului cá si unu semnu de aprobare. (Va urmá).

Pedepsele din evulu mediu.

Este de miratu, cum inimicii basericeii si a totu ce este crestinu acusa baseric'a pentru lucruri de acele, cu cari deca aru fi necesitati a acusá pre altu cineva, pre care nu-lu urescu asiá multu cá pre baserica, atunci aru fi in stare a judecá intrega acus'a atâtu de bine dupa principiile dreptatei, câtu din acusa nu ar' mai remanó nemicu, si pre respectivulu aru trebui se-lu dechiare de nevinovatu. Inse cine nu scie, cá ur'a este in stare a orbí atâtu de tare si mintea cea mai deschisa si mai luminata, câtu se comita nedreptatea cea mai mare, fora cá se-si fia nice baremu conscia, cá a comisu una nedreptate. Deca Domnedieu la inimicii acestia ai basericeii le va fi încátuva induratoriu in diu'a cea infricosiata, candu voru trebui se sté facia inaintea Lui, atunci de securu numai pentru ace'a li va fi încátuva induratoriu, deca li va fi, pentrucá nu de minte, ci de una patima orba au fostu condusi.

Este cunoscutu mai ori si carui fiu instruitu alu basericeii, câtu de desu se redica acus'a ace'a in contr'a ei, si inca nunumai in scrieri ci si in conversatiuni private, cá baseric'a, care este chiamata a predicá blandeti'a si umanitatea a aplicatu asupr'a ereticiloru in totu decursulu evului mediu pedepse atâtu de aspre, ma barbare, precum arderea pre rogu si altele de genulu

¹⁾ Eexercit 2, cap. 2, num 5.

acest'a, câtu omulu se infiora si instrainéza de baserica si la audiulu loru. Natur'a basericei aduce cu sine, cá ea cu puterea cuventului se se silésca a convinge pre celi retectiti. In locu de acést'a inse baseric'a in evulu mediu aberandu dela natur'a ei si a adrogatu dreptulu de a intrebuintiá pedepse de acele, cari cadu in sfer'a potestatei civile, si prelanga ace'a nunumai cá si a adrogatu dreptulu acest'a, ci a intrebuintiatu pedepse atátu de aspre, câtu acele aru fi de condamnatu, chiaru si candu le aru fi intrebuintiatu potestatea civila a unui statu barbaru, necum baseric'a cu chiamarea ei civilisatoria si imblanditoria.

Suntu multe, ce e dreptu, acusele nedrepte, ce inimicii le arunca in faci'a basericei. Pucine inse dintre ele porta timbrulu nedreptatei atátu de marcatu pre facia, precum o porta acus'a acést'a. Cáce in lucruri istorice nu pote fi una gresiela si una nedreptate mai mare, cá atunci, candu cineva lucruri din tempii trecuti diversi in privinti'a impregiurariloru de tempulu de astádi cá ceriulu de pamentu, le judeca totusi dupa impregiurarile tempului de astádi. Si mirare! Chiaru aceia, cari candu este verb'a de alte lucruri si intemplári istorice, le sciu forte bine judecá dupa impregiurarile tempului respectivu, candu este verb'a inse de baserica, atunci cá si cum li s'aru intunecá mintea întróga, nu mai suntu in stare a aplicá dupa dreptate principiile, cari mai inainte le au sciutu aplicá atátu de bine si atátu de dreptu, cum se intempla si cu acus'a din cestiune.

Spre a ne convinge despre acést'a, este de lipsa se despartímu acus'a in doue, anume mai antáiú acus'a, cumcá baseric'a in evulu mediu si a adrogatu dreptulu de a pedepsi pre ereticii cu pedepse, ce cadu in competinti'a potestatei civili, si a dou'a acus'a, cumcá baseric'a cu pedepsele aceste ar' fi trecutu tote marginele blandetiei si ale umanitatei.

Ce atinge cestiunea prima, cá baseric'a prin pedepsele aceste ar' fi trecutu marginile potestatei sale, avemu se observámu, cá acus'a acést'a nice atunci nu ar' avé valóre, candu in evulu mediu ar' fi fostu acea relatiune între baserica si între statu, care este astádi. Astádi in urm'a unoru lupte mari si indelungate lini'a demarcatoria între potestatea basericésca si civila este trasa cu atát'a scrupulositate, câtu baseric'a si de ar' voi — cea ce la nice unu casu nu se pote intemplá — i ar' fi preste potintia a trece marginele potestatei sale si a-si adrogá ceva din dreptulu potestatei civili. Lini'a acést'a demarcatoria in evulu de midílocu nu a fostu nice pre departe asia clara si precisa cá astádi. Inse pentru ace'a baseric'a nice atunci nu a trecutu de locu marginile potestatei sale, si celi ce totusi redica acus'a acést'a in contr'a basericei, aceia nu voiescu se scia, cá in totu decursulu evului mediu a fostu cu totulú altumintrule relatiunea între baserica si între statu si nu asiá, cum este astádi. Dupa dreptulu publicu de atunci relatiunea între baserica si între statu a fostu atátu de estinsa si de intima, câtu tote crimele basericesci se consideráu totu deodata si de crime civile. Intre tote crimele

basericesci inse cea mai mare erá eresiea. Fiendu eresiea una crima basericésca, dupa dreptulu de atunci erá totu odata si una crima civila, si inca dupa ce ea erá una crima basericésca din cele mai mari, asiá se considerá si de crim'a civila cea mai mare, care intru tote erá socotita asemenea crimei *de laesa majestate*. Incátu eresiea erá crim'a basericésca cea mai mare, intru atât'a se si pedepsicá cu pedéps'a basericésca cea mai mare, care erá escomunica-tiunea, seau eliminarea din comuniunca basericésca. Incátu inse eresiea conformu dreptului civilu de atunci erá si una crima civila, si inca din cele mai mari, care se ecuipará intru tote crimei *de laesa majestate*, intru atât'a se pedepsieá cu pedéps'a cea mai mare, cu care se pedepsieá crim'a vetamarei capului statului, si pedéps'a acést'a erá pedéps'a de morte. Baseric'a esecutá asupr'a deliucuentiloru eretici pedéps'a sa, va se dica pedeps'a escomunica-tiunei, éra statulu pedéps'a dictata de legile sale, va se dica pedéps'a de morte. Si totu de a un'a esecutá mai antâiu baseric'a pedéps'a sa, si dupa ace'a pre deliucuentu lu predá potestategi civile, care conformu legiloru sale si esecutá éراسi pre a sa.

Se vede din aceste, cá ori si cátu de intima a fostu atunci relatiunea intre baserica si intre statulu, totusi baseric'a a cunoscutu forte bine marginile potestategi sale, si preste acele nu a trecut nice odata, precum nu trece nice astádi. Deosebirea jace numai in ace'a, cá in evulu mediu eresiea erá considerata de crima civila, ce'a ce astádi nu se mai intempla. Apoi cá statulu in tempurile acele considerá eresiea si de una crima civila, erá unu lucru tare naturalu. Statulu prin acést'a a voitu a-si aretá numai multiumit'a sa facia cu baseric'a, care a fostu mama lui, ce i- a datu nascere, de ore-ce e cunoscutu, cá baseric'a a fostu, care increstinandu pre poporele cele barbare din Europ'a au pusu in ele bas'a si fundamentulu statului, din care cauza statulu inca s'a aretatu multiamitoriu prin ace'a, cá crimele in contr'a basericegi le a consideratu totu odata si de crime in contr'a sa, si le pedepsieá si elu aspru dupa legile sale. Apoi ceva analogu nu a existatu numai in statele catolice din evulu de midilocu, ci si in state protestante din evulu nou. Astufeliu amintimu numai Angli'a, in care pre tempurile usurpatoriului Wilhelmu de Orani'a toti celi ce dela baseric'a anglicana seau dela alta secta tolerata treceáu la baseric'a catolica seau la sect'a unitariloru se pedepsieáu cu morte. Si inca aici s'a introdusu legea acést'a nu din ceva simtiu de multiumita, fienducá baseric'a anglicana nu aveá nice unu meritu pentru Angli'a politica, ci singuru numai din fanatizmu si ura facia cu baseric'a catolica mai cu seama.

Deca la aceste mai adaugemu si impregiurarea ace'a, cá eresiele din evulu mediu eráu de comunu de asiá, cátu prin ele erá atacata nunumai viéti'a basericegi ci si viéti'a statului, asiá incátu fanatismulu ereticu de multe ori se resufflá in una vandalizmu fora margini, cátu ereticii derimáu totu ce li stá in cale, atunci nu ne vomu mirá nice decum, cá statulu evului mediu a consideratu eresiea nu nu numai de una crima basericésca, ce are se o pe-

depsésca numai baseric'a, ci si de o crima civile, ce si statulu o pedepsieá tare aspru.

Se trecemu inse la acus'a a dou'a, cumcà baseric'a a intrebuintiatu pedepse atátu de barbare, câtu pre dreptulu se instrainéza omulu decatra ea, candu si numai aude de ele. Acus'a acést'a o amu potó respinge forte usioru, càce dupa-ce pedepsele aceste nu au fostu pedepse canonice ci civili, si dupa-ce nice odata nu le a dictatu si esecutatu baseric'a, ci statulu, asia nu se pote acusá baseric'a pentru ele. Potemu inse prevedé, cà si candu o amu respinge in modulu acést'a indreptatítu, inimicii basericeii totusi o ar' acusá cà ea, care trebue se fia idealulu blandetiei, a suferitu, cá pentru crime de ale sale se se dicteze si esecute nesce pedepse atátu de inforatorie.

Inainte inse de a ne dimíte in unu respunsu mai detaiatu la acus'a acést'a, premitemu numai atát'a, cà in baseric'a erá lege, cà de câte ori unu ereticu se judecá decatra unu tribunalu ore care basericescu si se predá bratiului civilu, totu de a un'a se adaugeá clausul'a ace'a in forma de rogaminte, cá bratiulu civilu se nu-lu condamne la morte, pentrucá astafeliu delincuentelui se-i remana tempu de penitintia si de reintorcere. Deca acum baseric'a se rogá de bratiulu civilu, cá acést'a se nu aplice delincuentelui pedéps'a de morte, atunci eo ipso se rogá si de ace'a, cá se nu i se aplice pedéps'a de morte cea crudela depre tempurile acele, si astafeliu considerandu lucrulu din punctulu acést'a de vedere baseric'a de locu nu se pote acusá pentru asprimea si crudimea acést'a a pedepseloru din cestiune.

Ce atinge inse asprimea si crudimea pedepseloru acestor'a ele stîrnescu, ce-e dreptu, antipati'a nostra celoru ce traimu in filantropismulu si umanismulu secululu alu nouesprediecele. Inse deca voimu se le judecámu dreptu, trebue se le judecámu dupa ideile si gradulu de cultura a poporeloru depre atunci. E cunoscutu adeca, cà nunumai unu individu, ci si unu poporu duru si necultu suferé incordári, vetemari si doreri in corpu cu multu mai usioru decâtu unu individu si unu poporu delicatu si cultu. Ma de multe ori unu atare individu este in stare a suferí lucruri de acele, cari pre unu altulu l'ar ucide. Este cunoscutu si ace'a, cà cu câtu unu individu seau unu poporu e mai duru si mai necultu, cu atát'a pedepsele vigente la elu suntu mai dure, si cu câtu e din contra mai cultu, cu atát'a si pedepsele suntu mai line si mai blande. Deosebirea acést'a inse este numai subiectiva, pentrucá obiective pedeps'a cea dura pentru unu poporu duru nu este cu nemicu mai grea cá cea blanda si lina pentru unu poporu mai cultu si mai finu si delicatu in moravuri. Noue ni se paru pedepsele din evulu mediu prea dure, loru li s'aru paré ale nostre prea line. Pentru ace'a este una gresiela in contr'a legiloru istoriei a judecá pedepsele din evulu mediu dupa filantropismulu celu delicatu modernu; deca aru esistá acele si astâdi, atunci amu avé dreptu a le mesurá dupa blandeti'a tempului modernu, inse si astâdi numai deca aru esistá pre acoló, pre unde a strabatutu cultur'a européna, càce pre unde nu a strabatutu, pre acoló si

pedepsele nu si au pierdut nemica din duriti'a lor, ma la poporele respective nice nu suntu ceva batatoriu la ochiu. A inculpá baserie'a pentru asprimea pedepseloru acestor'a, insemnéza a o inculpá cá nu a pusu cá prin minune pre poporele cele barbare, ce le a increstinatu in evulu de midilocu, deodata in blandeti'a seculului alu nouesprediecele, care si in umanitatea pedepseloru a facutu progrese. Progresele aceste inse in mare parte suntu a se ascrie bisericeii, care desi nu deodata, inse pre incetulu a imblanditu moravurile Europei si prin ele si pedepsele. Deodata inse nu o a potutu face nice baserie'a, cáce desi midilocele ei suntu preste fire, totusi nu suntu de asiá, cátu naturei si fora lipsa se-i schimbe cursulu.

Considerandu inse psihofisice asprimea acést'a a pedepseloru din evulu mediu, lucrulu devine tare naturalu. Poporele fora cultura, cari ducu una viétiá tare aproape de natura, cum au fostu poporele Europei in evulu mediu, au nescé nervi de totulul totu tari si duri. Nervii inse suntu organulu semtiuriloru in omu. De unde este lucru tare naturalu, cá popore cu nervi asiá tari suferiéáu cu una usiuretate nespusu de mare si dorerifé cele mai crancene in corpu, fienducá pentru nervii lor nu eráu de locu crancene. La poporele inaintate in cultura inse, cum suntu cele de astádi, nervii devinu mai debili, si prin ace'a mai fini, inse eo ipso si mai pucinu capaci de a suferi doreri corporali. Pentru cele mai multe clase ale poporeloru acestor'a nescé doreri neinsemnate suntu nesuferibile. Astufeliu pedepsele din evulu de midilocu au fostu in adeveru dure, inse numai pentru nervii nostrii, nu inse pentru nervii poporeloru de pre atunci.

Se pote vedé, credema, din aceste, cá ambe acusele aceste, deca se judeca dupa impregiurarile timpuriloru respective si nu dupa impregiurarile timpului nostru, atunci si pierdu tota insemnatarea si din ele nu mai remane nemicu, cu ce s'ar' poté inculpá baserie'a.

Unu dialogu din Schiller.

In anulu primu alu foiei nostre amu fostu publicatu in traducere romana unele estrase scurte din scrierile poetului acestuia mare si clasicu alu nobilei natiuni germane, din cari s'a vedintu, cátu de bine a sciutu elu, unu strainu, se pretiúesca institutiunile bisericeii nostre si idealismulu celu curatu si castu, ce este in ele. Unu geniú inse de valoarea lui Schiller a sciutu se pretiúesca nunumai institutiunile aceste, ci si adeverurile bisericeii nostre, caror'a in scierile sale nu odata li a si datu espresiune poetica forte frumosa. Cu unu atare adeveru alu bisericeii nostre, pre care Schiller l'a imbracatu in unu vestimentu forte frumosu poeticu, ne vomu ocupá si noi astádi. Adeverulu acest'a este principiulu acel'a alu bisericeii, cá cei mai multi necredintiosi pentru ace'a suntu necredintiosi, pentru-cá consciéti'a lor fiendu intínata cu pecate, numai asiá se potu linistí, déca se liberéza de ori ce credintia. Le spune lor credintia, cumcá pentru relele cele multe au se dc

ore cându sema inaintea unui judecatoriu dreptu, atotu-poternicu si atotu-seiutoriu. Acést'a inse produce unu fiuru nespusu in inim'a loru si cérea pre ori ce cale se se mantue de elu. Si dupa-ce de fiurul acest'a nu se potu mantui, decátu seau schimbandusi radicalu vietii'a seau lepadandu cu totulu credinti'a, asia alegu de comunu pre cea din urma cá mai usiora. Nu lips'a de argumente convingutorie, nice lips'a gratiei lui Domnedieu este de comunu caus'a necredintiei, ci conscientii'a cea intinata cu pecate. In vointia si nu in minte are omulu se caute mortea credintiei.

Unu esemplu tare frumosu poeticu ni dá despre acést'a Schiller in dram'a sa cea celebra numita: „die Räuber = hotii. Unu tiranu cu numele Franciscu, ce joca rol'a principala in dram'a acést'a, sentiesce in conscientii'a sa unu remorsu infricosiatu pentru faptele sale. Atunci demanda, cá se vena la elu unu preotu. Dora pentrucá acel'a se-i aduca mangaiarea religiosa? Nu! Ci pentrucá se veda, cá de ce argumente convingutorie religioase dispune, pre cari elu inca nu le cunosce, si apoi se le restórne si pre aceste, cá astu-feliu se pota omori credinti'a cu totulu in sine si priu ca remorsulu celu mare de conscientia, ce-lu torturá asia amaru. S'a insielatu inse! Preotulu i'a vorbitu cu atât'a elocuintia despre Domnedieu cá judecatoriu, cátu numai decátu l'a cuprinsu unu doru ore care de penitintia. Scen'a intréga este espusa in unu dialogu tare interesantu intre tiranulu si preotulu chiamatu de elu. Cuvintele lui Schiller puse in gur'a preotului suntu forte interesante, nunumai pentrucá strabatu inim'a si rarunchii ori si cui, ei si pentru-cá din acést'a se vede cátu de corectu religiosu a cugetatu unu geniu cá Schiller in punctulu, in giurulu caruia se inverte dialogulu, ce'a ce pentru noi e una mangaiare sufletésca in tempulu acest'a, cându atáti'a pigmei ataca credinti'a nostra.

Intrandu preotulu, a carui nume este Moser in launtru, agraesce pre tiranulu Franciscu in modulu urmatoriu:

„Ai lasatu se me chiamo, stimate Domnule! Eu sum nimitu de acést'a, „ce acum se intempla mai antaiu in vietii'a mea. Aveti de cugetu se ve „bateti jocu de religione, seau dora incepeti a tremurá dinaintea ei?

Franciscu: „Mi voiu bate jocu, seau voiu tremurá, dupa cum va fi „respunsulu teu! Asculta Moser! eu voiescu se-ti aretu, cá tu esti unu nebunu, „seau tieni lumea de nebuna, si tu apoi se-mi respondi la aceste. Audi tu? „Te conjuru pre vietii'a ta, cá se-mi respondi!

Moser: „Domniata provocí pre Celu Prea Inaltu inaintea forului de „judecata. Celu Prea Inaltu ti- va raspunde óre cânduva!

Franciscu: „Acum voiescu se sciu, acum in minutulu acest'a, cá se nu „comitu nebunii'a ace'a urita, cá imbulditu de lipsa se invocu idolulu poporului. „Langa sticlele de viuu de Burgundi'a tí' am dísu de multe-ori, cá nu este „Domnedieu! Acum vorbescu seriosu cu tine si-ti dícu: nu este Domnedieu! „De me ai combate cu tote armele, ce le posiedi, eu le voi suflá pre tote cu „respirulu gurei mele!

Moser: „Deca tu ai poté suflá asia usioru si trasnitulu, care cu una „greutate de dieci de mii de centenari va cadé pre sufletulu teu celu superb! „Domnedieulu acest'a a totu-scutoriu, care tu, unu nebunu si facatoriu de rele,

„voiesci se-lu nimicesci din creatiunea sa, nu are lipsa se se legitimeze prin „gur'a pulverei. Elu este chiaru asia de mare in crudimele tale, cá si in unu „surisu alu virtutei invingatorie.

Franciscu: „Forte bine popo! Astu-feliu mi place!

Moser: „Eu stáu aici in afacerile unui Domnu mai mare, si vorbescu cu „unulu care este vierme, cá si mine, si la care nu voiescu se-i placu! Firesce „ar atrebuí se fíu in stare a face minuni, cá se potu storce din reutatea ta „cea indaravnica una confesiune. — deca inse convingerea ta este atátu de „tare, atunci pentru-ce ai lasatu, se me chiamo? Spunemi totusi, pentru-ce „ai lasatu se me chiamo la miediu lu noptei?

Franciscu: „Pentru-cá mi uritu, si acum nu am gustu de a me jocá siacu. „Voiescu se facu una gluma si se me mancu cu popii. Cu una frica gola nu „vei poté tu se-mi desarmezi curagiulu meu. Eu sciu, cá numai acel'a „speréza in eternitate caruia aici i a mersu reu; inse elu se va insielá amaru! „Eu am cetitu totu de-a-un'a, cá fienti'a nostra este nemic'a, unu saltu alu „sangelui, si cu picatur'a cea din urma de sange pieru si sufletelu si cugetulu. „Elu ia parte la tote slabitiunile trupului, ore nu va incetá si elu de odata cu „nimitirea acestuia, si ore nu se va preface in aburi si elu cându va putredí „acést'a. Lasa se retacéscu numai unu picuru de apa in creeri tei si vietí'a „ta va face de-odata un'a pauza repentina, care se marginesce cu nemic'a si „vietí'a ei mai departe este mortea! Sentirea nostra este oscilarea unoru „cordi, si clavirulu sdrobotu nu mai suna. Déca eu stergu depre pamentu „cele siette casteluri ale miele, déca sdrobotescu pre acést'a Venus, atunci „simmetri'a si frumseti'a au fostu! Uitate! Acést'a este sufletulu nostru celu „nememoriu!

Moser: „Acést'a este filosofi'a desperarei Domniei tale. Inse inim'a propria „a D-tale, care in faci'a argumentelor acestor'a bate tremurandu plina de frica, „inim'a acést'a te face de mentiuna. Tieseturele aceste de paingini, sistemele „aceste a D-tale, le rumpe unu singuru cuventu, cuventulu: tu trebue se mori! „Eu te provocu, si acést'a se fia prob'a, cá déca in or'a mortei vei mai stá „inca pre langa aceste, déca principiile aceste nice atunci nu te voru parasí, „atunci si numai atunci se scii, cá ai castigatu; Deca inse in or'a mortei te va „cuprinde numai cea mai mica frica, atunci vai tie; atunci te ai insielatu tu „pre tine insuti.

Franciscu (confusu) „Déca in or'a mortei me va cuprinde una frica?

Moser: „Eu am vediutu mai multi omeni miseri, cari pana in or'a acést'a „s'au opusu cá nescu giganti adeverului. Inse in or'a mortei sbora ori si ce „insielatiune. Eu voiescu se stáu langa patulu D-tale in or'a mortei, eu voiescu „se me uitu atunci dreptu in ochii D-tale, atunci cându mediculu ve va prinde „man'a cea umeda si rece, atunci cându de abíe va mai poté aflá pulsulu „pierdutu, si cându privindu in susu cu un'a dare infricosiata din umeri ve „va díce: ori ce ajutoriu omenescu este indesiertu! O aveti atunci de grige, „inca odata Vi dícu, aveti atunci de grige, cá se nu fiti cá Richard si cá Nero.

Franciscu: Nu! Nu!

Moser: „si „Nu“ acést'a se va preface atunci in unu „Asia“ sbieratoriu — „unu tribunalu internu, pe care nice candu nu-lu veti poté corrumpe prin „subtilitati sceptice, se va tredí atunci, si va tiené judecata asupr'a D-tale. „Tredírea acést'a inusa va fi tredírea celui immormmentatu in pantecele ceme- „terielui; va fi atunci una manía cá a suicidiului, care a facutu dejá lovitur'a „cea de morte, si acum i pare reu; va fi atunci unu fulgeru, care deodata „va luminá miediu lu noptei vietiei D-tale; va ví atunci una privire — si deca

„si atunci vei mai remané tare pre langa principiile tale, atunci numai se „scfi, cá au castigatu! *Franciscu* (mergundu neliniscitu in susu si in diosu „prin chilía): „vorbe gole popesci, vorbe gole popesci!

Moser: „Atunci pentru antai'a data voru taiá sagetile eternitateri prin „sufletulu Dtale! si atunci pentru antai'a data va fi tardiu! cuventulu *Domnedieu* „trediesce pre unu vecinu infricosiatu, numele lui este *judicatoriu*. Uitate! „Dta ai viéti'a aloru mii de omeni in verfulu degetului, si din mille aceste „ai facutu câte noué sute, noué-dieci si noué nefericiti. Cá se fii Nero nu-ti „mai lipsece decâtu numai imperiulu romanu. Acum credeti ore, cá *Dom-* „*nedieu* va concede, cá unu singuru omu se domnéscá in lunca sa cá unu „selbaticu si se le intorca tote cu susulu in diosu? Credeti cá acesti noué „sute noué-dieci si noué existu numai spre nimicire, numai de papusi a jocului „Dtale celui satanicu? O nu credeti acést'a! Elu va pretinde indaraptu dela „Dta totu minutulu ce li-lu ati pierdutu, tota bucuria, ce li o ati inveninatu, „tota perfectiunea, la care le ati inchisu calea, si deca vei poté respunde la „tote aceste, atunci numai se scfi, cá ai castigatu!

Franciscu: Nice unu cuventu mai multu, sean dora voiesci, cá eu se „stáu la dispusetiunea greurusiloru tei celoru cu ficatu negru?

Moser: Uitate! sortea omeniloru stá in unu ecilibriu infricosiatu, inse „forte frumosu. Deca merge diosu cumpen'a vietiei acesteia, atunci se redica „in cealalta; deca se redica in acést'a, atunci in cealalta cade la pamentu. „Inse ce a fostu aici suferinti'a trecutoria, acolo va fi triumfu eternu, si ce a „fostu aici triumfu trecatoriu, va fi acolo desperare infinita.

Franciscu (repedindu-se spre elu): Trasnetulu se-ti astupe gur'a, tu spi- „ritulu mintiunei! Ti voi scote din gura afora limb'a cea blastemata!

Moser: Dara ore asia iute simtiesci greutatea adeverului? Inca nu am „adusu nice unu argumentu! Lasame se venu mai ántáiu la argumente!

Franciscu: Taci si mergi in iadu cu argumentele tale! Sufletulu se nimi- „cesce, ti dicu eu tie, si tu se nu-mi mai respundi nimic'a.

Moser: Pentru ace'a genu spiritele abisului, inse Domnulu celu din „ceriuri scutura capulu. Cugeti Dta, cá vei scapá de bratiulu Resplatoriuului „in imperati'a cea desierta alui „nemica“? De vei merge spre ceriu, Elu e „acoló; deti vei aterne in iadu, Elu éra e acoló; si de vei dice noptei: „acopereme! si intunerecului: ascundeme! Se scfi cá intunereculu va lumina „in giurulu Dtale, si in giurulu celoru condamnati va straluci miediulu noptei! „— inse spiritulu celu nemoritoriu alu Dtale se opune sub masc'a cuventului „si invinge asupr'a eugetului celui orbu.

Franciscu: Inse eu nu voiescu se fii nemoritoriu — ffa, cine voiesce, „cá eu nu-lu impiedecu. Pre Domnedieu votescu se-lu silescu, cá se me „nimecésca, voiescu se-lu atitri pana la uitare de sine, cá in uitarea de sine „se me nimecésca. Spunemi, care este peccatulu celu mai mare, care lu pote „maniá mai tare. *Moser*: Eu cunoscú numai doué! *Franciscu*: Si aceste doué?

Moser: Patricidiulu se chiama unulu, fraticidiulu celu-alaltu. (*Moser* se „preface cá si cum n'ar scfi, cá *Franciscu* erá negritu si cu crimele aceste, cá „cu cele mai mari). . . . Blastemulu ce cade pre Dta este unu canteclu de „iubire facia cu acé'a, ce pandesce se cada pre celu vinovatu de aceste doué!

Franciscu: Mergi in una mie de cripte, tu buha de nopte! Cine ti-a dísu, „se vini la mine? Mergi! ti dicu sean te strapungu pana dincolo.

Moser: Ore nesce vorbe popesci potu astu-feliu se iriteze pre unu filosofu? „Sufflami acumú argumintele cu respirulu gurei Dtale!

Franciscu acum se arunca pre unu scaunu, incepe a tremurá in totu trupulu, si in chilía se preface una liniste mare, dupa-care poetulu in scen'a umbratoria enaréza inceputulu penitentiei tiranului.